WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)
z dnia 7 września 2004 r. *

W sprawie C-1/03

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym,

złożony przez Cour d'appel de Bruxelles (Belgia) postanowieniem z dnia 3 grudnia 2002 r., wpisany do rejestru Trybunału w dniu 3 stycznia 2003 r., w postępowaniu karnym toczącym się przed tym sądem przeciwko:

Paulowi Van de Wallemu,

Danielowi Laurentowi,

Thierry'emu Merschowi

i

* Język postępowania: francuski.

Texaco Belgium SA,

przy udziale:

Région de Bruxelles-Capitale,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: C. W. A. Timmermans, prezes izby, J.-P. Puissochet (sprawozdawca), R. Schintgen, F. Macken i N. Colneric, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,
sekretarz: R. Grass,

uwzględniając procedurę pisemną,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu P. Van de Wallego, D. Laurenta i Texaco Belgium SA przez adwokata M. Mahieu,

— w imieniu T. Merscha przez adwokata O. Kleesa,

— w imieniu Région de Bruxelles-Capitale przez adwokatów E. Gilleta, L. Levi i P. Boucqueya,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez F. Simonetti i M. Konstantinidisa, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 29 stycznia 2004 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 lit. a), b) i c) dyrektywy Rady 75/442/EWG z dnia 15 lipca 1975 r. w sprawie odpadów (Dz.U. L 194, str. 39), zmienionej dyrektywą Rady 91/156/EWG z dnia 18 marca 1991 r. (Dz.U. L 78, str. 32) (zwanej dalej „dyrektywą 75/442").

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach postępowania karnego wszczętego wobec P. Van de Wallego, D. Laurenta i T. Merscha, osób zajmujących kierownicze stanowiska w spółce Texaco Belgium SA (zwanej dalej „Texaco") oraz wobec samej Texaco (wszyscy razem zwani dalej „Van de Walle i in."), którym z powodu nieumyślnego wycieku paliw pochodzących ze stacji paliw należącej do tej spółki postawiono zarzut popełnienia przestępstwa porzucenia odpadów.

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

3 Artykuł 1 dyrektywy 75/442 stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

a) »odpady« oznaczają wszelkie substancje lub przedmioty należące do kategorii określonych w załączniku I, które ich posiadacz usuwa, zamierza usunąć lub do których usunięcia został zobowiązany.

[...]

b) »producent« oznacza dowolny podmiot, którego działalność obejmuje produkcję odpadów (»producent pierwotny«) i/lub dowolny podmiot zajmujący się przetwarzaniem wstępnym, mieszaniem bądź innymi czynnościami prowadzącymi do zmiany postaci lub składu tych odpadów;

c) »posiadacz« oznacza producenta odpadów lub osobę fizyczną lub prawną, do której one należą;

[...]".

4 Załącznik I do dyrektywy 75/442 zatytułowany „Kategorie odpadów" wymienia w pkt Q4 „[m]ateriały rozlane, zagubione lub takie, które uległy innemu zdarzeniu losowemu łącznie z wszelkimi materiałami, sprzętem itp. zanieczyszczonymi wskutek zdarzeń losowych", w pkt Q7 „[s]ubstancje, które nie spełniają już należycie swoich funkcji (np. zanieczyszczone kwasy, zanieczyszczone rozpuszczalniki, zużyte sole hartownicze)", w pkt Q14 „[p]rodukty, dla których posiadacz nie znajduje już dalszego zastosowania (np. odpady z rolnictwa, gospodarstw domowych, odpady biurowe, z placówek handlowych, sklepów itp.)", a w pkt Q15 „[z]anieczyszczone materiały, substancje lub produkty powstające podczas rekultywacji gleby i ziemi".

5 Zgodnie z art. 4 akapit drugi dyrektywy 75/442 „Państwa Członkowskie podejmują także niezbędne środki zakazujące porzucania, wysypywania lub niekontrolowanego unieszkodliwiania odpadów".

6 Artykuł 8 dyrektywy 75/442 przewiduje, że Państwa Członkowskie podejmują niezbędne środki w celu zapewnienia, aby każdy posiadacz odpadów przekazywał odpady prywatnemu lub państwowemu punktowi zbierania odpadów bądź przedsiębiorstwu, które wykonują czynności unieszkodliwiania i odzysku, lub odzyskiwał, lub unieszkodliwiał je na własną rękę.

7 Artykuł 15 dyrektywy 75/442 stanowi:

„Zgodnie z zasadą »zanieczyszczający płaci« koszty unieszkodliwiania odpadów ponoszą:

— posiadacz, który przekazał odpady punktowi zbierania odpadów lub przedsiębiorstwu określonemu w art. 9,

i/lub

— poprzedni posiadacze lub producenci produktu, z którego pochodzą odpady".

Uregulowania krajowe

8 Ordonnance du Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale, du 7 mars 1991, relative à la prévention et à la gestion des déchets (uchwała Rady Région de Bruxelles-

Capitale z dnia 7 marca 1991 r. w sprawie zapobiegania i gospodarki odpadami, , *Moniteur belge* z dnia 23 kwietnia 1991 r., zwana dalej „uchwałą z dnia 7 marca 1991 r.".) definiuje w art. 2.1 odpady jako „wszelkie substancje lub przedmioty, które ich posiadacz usuwa, zamierza usunąć lub do których usunięcia został zobowiązany".

9 Załącznik I do tej uchwały, który dzieli odpady na kilka kategorii, wymienia w rubryce Q4 „materiały rozlane, zagubione lub takie, które uległy innemu zdarzeniu losowemu łącznie z wszelkimi materiałami, sprzętem itp. zanieczyszczonymi wskutek zdarzeń losowych", w rubryce Q7 „substancje, które nie spełniają już należycie swoich funkcji", a w rubryce Q12 „materiały zanieczyszczone".

10 Załącznik III do tej uchwały zatytułowany „Składniki, które czynią odpady niebezpiecznymi" zawiera rubrykę C51, która obejmuje „paliwa i ich składniki zawierające tlen, azot i siarkę, które nie zostały wyraźnie wymienione w tym załączniku".

11 Artykuł 8 tej uchwały stanowi:

„Zakazane jest porzucanie odpadów w miejscu publicznym lub prywatnym poza miejscami wyznaczonymi do tego celu przez właściwe organy administracyjne lub z naruszeniem przepisów dotyczących unieszkodliwiania odpadów".

12 Artykuł 10 uchwały z dnia 7 marca 1991 r. przewiduje:

„Kto wytwarza lub posiada odpady, ma obowiązek sam lub przez inne osoby zapewnić, że unieszkodliwianie następuje zgodnie z przepisami niniejszej uchwały i na warunkach, które pozwalają na ograniczenie negatywnego wpływu na glebę, florę, faunę, powietrze, wodę i ogólnie bez zagrażania środowisku i zdrowiu ludzkiemu.

Rząd [Région de Bruxelles-Capitale] zapewnia, że koszty unieszkodliwiania odpadów są ponoszone przez posiadacza odpadów, który oddaje je do punktu unieszkodliwiania odpadów, albo przez wcześniejszych posiadaczy lub producentów produktu, z którego pochodzą odpady".

13 Artykuł 22 uchwały z dnia 7 marca 1991 r. przewiduje karanie tych, którzy porzucają własne odpady lub odpady należące do innych z naruszeniem zasad przewidzianych w art. 8 tej uchwały.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

14 Région de Bruxelles-Capitale (Region Stolica-Bruksela) jest właścicielem budynku znajdującego się przy avenue du Pont de Luttre pod numerem 132 w Brukseli (Belgia). Prace renowacyjne tego budynku, które zostały podjęte przez Région de Bruxelles-Capitale w celu stworzenia w nim centrum pomocy społecznej, zostały przerwane w dniu 18 stycznia 1993 r., po tym jak w piwnicy budynku odkryto przecieki wody zmieszanej z paliwem, które pochodziły ze ściany oddzielającej ten budynek od sąsiadującego budynku znajdującego się na tej samej ulicy pod numerem 134, w którym wówczas istniała stacja benzynowa działająca pod nazwą Texaco.

15 Owa stacja benzynowa była przedmiotem umowy dzierżawy zawartej pomiędzy Texaco a właścicielem gruntu. Stacja ta była zarządzana od 1988 r. przez prowadzącego stację na mocy „umowy o prowadzenie stacji", która przewidywała oddanie gruntu, budynku i inwentarza do dyspozycji prowadzącego stację Texaco. Prowadzący stację zarządzał nią na własny rachunek, ale nie miał prawa dokonywać zmian w nieruchomości bez uprzedniej pisemnej zgody Texaco, która zaopatrywała stację benzynową w produkty paliwowe i zastrzegła sobie poza tym kontrolę nad księgowością i zapasami.

16 Po odkryciu wycieku paliwa, którego przyczyną były wadliwe urządzenia do magazynowania na stacji benzynowej, Texaco uznała, że prowadzenie tej stacji nie jest dalej możliwe i z winy prowadzącego stację wypowiedziała umowę o prowadzenie stacji w kwietniu 1993 r., a w czerwcu 1993 r. — umowę dzierżawy.

17 Zaznaczając, że nie ponosi ona odpowiedzialności, Texaco przystąpiła do oczyszczania gruntu i wymiany części urządzeń do magazynowania, z których pochodził wyciek paliwa. Po maju 1994 r. już nic więcej nie zrobiła. Région de Bruxelles-Capitale uznał, że oczyszczanie nie zostało zakończone, i sfinansował inne działania zmierzające do przywrócenia terenu do normalnego stanu, które uważał za konieczne w celu realizacji projektu związanego z budynkiem.

18 P. Van de Walle, pełniący obowiązki przewodniczącego rady administracyjnej Texaco, D. Laurent i T. Mersch należący do kadry kierowniczej tego przedsiębiorstwa oraz Texaco jako osoba prawna z powodu ich postępowania zostali oskarżeni przed Tribunal correctionnel de Bruxelles za naruszenie przepisów uchwały z dnia 7 marca 1991 r., a w szczególności jej art. 8, 10 i 22. Région de Bruxelles-Capitale

przystąpił do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Orzeczeniem z dnia 20 czerwca 2001 r. sąd ten uniewinnił oskarżonych, uwolnił Texaco od zarzutów i uznał się za niewłaściwy do orzekania w przedmiocie żądania oskarżyciela posiłkowego.

19 Prokuratura oraz oskarżyciel posiłkowy wnieśli od tego orzeczenia apelację do sądu, który w niniejszej sprawie występuje z wnioskiem o wydanie orzeczenia prejudycjalnego (zwanego dalej „sądem krajowym").

20 Sąd krajowy uznał, że art. 22 uchwały z dnia 7 marca 1991 r. przewiduje karę za naruszenie obowiązków wymienionych w art. 8, a nie za naruszenie przepisów art. 10 tej uchwały. Sąd krajowy stwierdził zatem, że aby postępowanie oskarżonych było karalne jak występek na podstawie art. 22, powinno ono polegać na porzuceniu odpadów w rozumieniu art. 8. Wskazał, że Texaco, zaopatrując stację paliw, nie pozbyła się swoich odpadów i że ani dostarczona benzyna, ani zbiorniki, które pozostały w glebie po dokonaniu przez to przedsiębiorstwo prac oczyszczających, nie stanowią odpadów w rozumieniu art. 2.1 tej uchwały, tzn. „substancji lub przedmiotów, które ich posiadacz usuwa, zamierza usunąć lub do których usunięcia został zobowiązany".

21 Sąd krajowy wyraził natomiast wątpliwości, czy podglebie zanieczyszczone na skutek nieumyślnego rozlania paliwa może być uważane za odpady, i stwierdził, że wątpi, czy taka kwalifikacja jest możliwa, skoro ziemia, której to dotyczy, nie została wykopana ani poddana procesom oczyszczania. Zaznaczył także, że w doktrynie istnieją rozbieżne stanowiska co do kwalifikacji nieumyślnego rozlania do gruntu produktu zanieczyszczającego jako porzucenia odpadów.

22 Cour d'appel de Bruxelles przypomniał, że definicja „odpady" na podstawie art. 2.1 uchwały z dnia 7 marca 1991 r. została przejęta w dosłownym brzmieniu z dyrektywy 75/442 i że załącznik I do tej uchwały, który dzieli odpady na kategorie, powtórzył dosłownie tekst załącznika I do tej dyrektywy. Sąd ten następnie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 1 lit. a) dyrektywy [...] 75/442, który pojęcie odpadów definiuje jako »wszelkie substancje lub przedmioty, które ich posiadacz usuwa, zamierza usunąć lub do których usunięcia został zobowiązany« i art. 1 lit. b) i c) tej samej dyrektywy, które definiują producenta odpadów jako »dowolny podmiot, którego działalność obejmuje produkcję odpadów (producent pierwotny) i/lub dowolny podmiot zajmujący się przetwarzaniem wstępnym, mieszaniem bądź innymi czynnościami prowadzącymi do zmiany postaci lub składu tych odpadów« oraz posiadacza jako »producenta odpadów lub osobę fizyczną lub prawną, do której one należą«, powinno się interpretować w ten sposób, że mogą one być stosowane w przypadku przedsiębiorstwa paliwowego zajmującego się produkcją paliw i sprzedającego je następnie prowadzącemu jedną z jego stacji w ramach umowy o prowadzenie stacji przyznającej mu autonomię i wyłączającej jakikolwiek stosunek podporządkowania temu przedsiębiorstwu, jeżeli paliwa przenikają do gruntu, zanieczyszczając ziemię i wody podziemne?

2) Czy też, przeciwnie, taka kwalifikacja odpadów w rozumieniu cytowanych wyżej przepisów obowiązuje tylko wtedy, gdy zanieczyszczona ziemia została wykopana?".

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

23 W tych dwóch pytaniach, które należy omówić łącznie, sąd krajowy zwraca się o udzielenie wyjaśnienia, czy zarówno paliwa rozlane nieumyślnie, będące przyczyną zanieczyszczenia ziemi oraz wód podziemnych, jak i w ten sposób zanieczyszczoną ziemię można uznać za odpad w rozumieniu art. 1 lit. a) dyrektywy 75/442, nawet jeśli nie została wykopana, oraz czy w okolicznościach niniejszego postępowania przed sądem krajowym spółkę paliwową zaopatrującą stację paliw należy kwalifikować jako producenta lub posiadacza ewentualnych odpadów w rozumieniu art. 1 lit. b) i c) tej dyrektywy.

Uwagi przedłożone Trybunałowi

24 Région de Bruxelles-Capitale uważa, że Texaco odpowiada definicji „posiadacza odpadów", ponieważ to do tej spółki należało na początku paliwo, to ona dostarczała je stacji paliw, sprawowała ścisłą kontrolę nad działalnością tej stacji i podjęła się wypompowywania wody gruntowej w celu oczyszczenia zanieczyszczonej ziemi.

25 Twierdzi też, że paliwo nie podlega tej definicji jedynie do momentu usunięcia go z jakiegokolwiek powodu przez stację paliw, bowiem od tego momentu staje się ono odpadem także dla takiego przedsiębiorstwa, jak Texaco, które je wyprodukowało i dostarczyło.

26 Région de Bruxelles-Capitale twierdzi, że za posiadacza odpadów w rozumieniu dyrektywy 75/442 należy zatem uznać przedsiębiorstwo, które wyprodukowało i sprzedało towary, które stały się odpadami, jeśli miało dostęp do miejsca, w którym znajdowały się te odpady lub było uprawnione do decydowania w zakresie prowadzenia działalności przez jego klienta lub miało kontrolę nad urządzeniami do magazynowania, z których pochodził produkt rozlany w ziemi lub w wodach podziemnych. Jego zdaniem, posiadaczem odpadów jest a fortiori przedsiębiorstwo paliwowe, które rzeczywiście zajęło się zagospodarowaniem tych odpadów.

27 Région de Bruxelles-Capitale jest zdania, że w sporze przed sądem krajowym wyciekłe ze zbiorników stacji paliw paliwa zostały usunięte przez ich posiadacza lub producenta. Paliw tych dotyczy dokładnie pkt Q4 załącznika I do dyrektywy i poza tym są to odpady niebezpieczne. Należy zatem uznać je za odpady w rozumieniu tej dyrektywy.

28 Twierdzi także, że grunt zanieczyszczony przez te paliwa należy również uznać za odpad. Wynika to, z jednej strony, z treści pkt Q5, Q12 i Q13 tego załącznika i z zobowiązania posiadacza tych substancji do ich usunięcia.

29 Région de Bruxelles-Capitale podnosi, że takie zobowiązanie wynika z celu dyrektywy 75/442, jakim jest ochrona zdrowia ludzi i środowiska, który nie zostałby osiągnięty, jeśliby posiadacz lub producent odpadów nie był zobowiązany do usunięcia zanieczyszczonej ziemi lub jeśliby ograniczał się do zakopania zanieczyszczonych materiałów w gruncie.

30 Zdaniem Van de Wallego i in., Texaco pozbyła się produktów paliwowych niebudzących zastrzeżeń, sprzedając je stacji paliw. Czynności tej nie można uznać za produkcję odpadów. Nie świadczy ona także o zamiarze pozbycia się odpadów.

31 Van de Walle i in. uważają, że ustawodawca wspólnotowy, definiując odpady jako wszelkie substancje, które ich posiadacz „usuwa, zamierza usunąć lub do których usunięcia został zobowiązany", zamierzał włączyć do tej definicji poza elementem obiektywnym (tj. zamieszczeniem odpadu w katalogu w zależności od jego cech i stopnia toksyczności) także element subiektywny, obejmując jedynie sytuacje, w których posiadacz podejmuje działania w celu usunięcia, ma zamiar lub jest zobowiązany do usunięcia odpadów poprzez ich unieszkodliwienie albo odzysk.

32 Van de Walle i in. twierdzą, że specyfika sporu przed sądem krajowym polega na tym, że ani Texaco, ani prowadzący stację benzynową nie byli świadomi tego, że paliwa wyciekły ze zbiorników i przedostały się do pobliskich wód i ziemi. W tych warunkach nie można mówić o żadnym działaniu, zamiarze lub zobowiązaniu do usunięcia tych substancji.

33 Van de Walle i in. podnoszą, że oprócz tego Texaco nakazano oczyścić teren dopiero w styczniu 1993 r., po tym jak odkryto wyciek paliwa. Ten arbitralny nakaz powinien zostać skierowany do prowadzącego stację paliw, który dysponował autonomią i którego należało uznać za jedyną osobę zobowiązaną do usunięcia tych substancji. Texaco ciągle podkreślała, że prace oczyszczania gruntu, które wykonała, nie oznaczały „uznania jakiegokolwiek obowiązku".

34 Jeśli chodzi o pojęcia „producent" i „posiadacz" odpadów w rozumieniu prawa wspólnotowego, Van de Walle i in. podnoszą, że treść pytania prejudycjalnego i uzasadnienie orzeczenia odsyłającego pozwala przypuszczać, że Cour d'appel de Bruxelles uważa, że Texaco nie jest ani producentem ani posiadaczem spornych odpadów i że sąd ten nie przywiązuje wagi do tych pojęć, lecz zależy mu na zdefiniowaniu przez Trybunał pojęcia odpadu.

35 Zatem, jedynie posiłkowo, w przypadku gdy Trybunał uzna, że ma obowiązek dokonania analizy pojęć „posiadacz" i „producent", Van de Walle i in. podnoszą, że Texaco jedynie zaopatrywała stację paliw w produkty niebudzące zastrzeżeń i że nie doprowadziła do powstania ani wyprodukowania odpadów. Bowiem w przypadku nieużywanych produktów producentem odpadów jest ten, kto ich już nie używa, a nie ten, kto na samym początku je dostarczył. Jedynie prowadzącego stację paliw należy uważać w danym przypadku za producenta odpadów lub dodatkowo za ich posiadacza.

36 Zdaniem Van de Wallego i in., z szeregu postanowień umowy o prowadzenie stacji paliw, w szczególności z art. 6 pkt 10 wynika, że prowadzący stację ponosił pełną odpowiedzialność jako zarządca tej stacji oraz niezależny przedsiębiorca, oraz że jako jedyny był odpowiedzialny za szkody wyrządzone osobom trzecim w związku z jego działalnością. Artykuł 2 tej umowy przewidywał, że prowadzenie stacji paliw zostało „powierzone" przez Texaco prowadzącemu stację. Zgodnie z treścią art. 6 pkt 2 tej umowy prowadzący stację był zobowiązany do „utrzymania w nienagannym stanie powierzonych mu rzeczy i do ponoszenia kosztów tego utrzymania" oraz dokonywania codziennej kontroli pomp i innych urządzeń oraz niezwłocznego poinformowania Texaco o przewidywanych naprawach. Zgodnie z art. 5 tej umowy zapasy były „własnością [prowadzącego stację]", który zobowiązany był przejąć nad nimi „pełną odpowiedzialność".

37 Zdaniem Komisji, z pkt Q4 załącznika I do dyrektywy 75/442, który wymienia „materiały rozlane, zagubione lub takie, które uległy innemu zdarzeniu losowemu", wynika, że ustawodawca wspólnotowy wyraźnie postanowił, że ta dyrektywa powinna obejmować przypadki, w których posiadacz odpadu usuwa go nieumyślnie. Nie jest to sprzeczne z art. 1 dyrektywy, która nie precyzuje, czy czynność „usuwania" powinna być dokonana „umyślnie". Posiadacz, jak w sporze przed sądem krajowym, może nawet nie zdawać sobie sprawy, że usunął produkt.

38 Według Komisji także sposób, w jaki został sformułowany wspomniany pkt Q4, który również dotyczy „wszelki[ch] materiał[ów], sprzęt[u] itp. zanieczyszczony[ch] wskutek zdarzeń losowych", wskazuje, że dyrektywa 75/442 zrównuje materiały zanieczyszczone przez odpady z samymi odpadami tak, aby w przypadku nieumyślnego rozlania materiałów stanowiących odpady zapewnić, że posiadacz tych materiałów nie porzuci tych zanieczyszczonych substancji lub przedmiotów, lecz będzie odpowiedzialny za ich unieszkodliwienie.

39 Natomiast grunt zanieczyszczony na skutek nieumyślnego rozlania paliwa, który podobnie jak woda i powietrze stanowi część środowiska naturalnego, nie może być, zdaniem Komisji, poddany czynnościom odzysku i unieszkodliwiania przewidzianym przez tę dyrektywę, lecz może być poddany jedynie czynności dekontaminacji. Twierdzi, że w zasadzie grunt zanieczyszczony odpadami nie może zatem być sam w sobie uważany za odpad.

40 Według Komisji trzeba wyciągnąć inny wniosek, jeżeli grunt ma być wykopany celem jego oczyszczenia. W takim przypadku grunt, który został wykopany, nie jest już częścią środowiska naturalnego, lecz rzeczą ruchomą, którą z uwagi na zmieszanie jej z materiałami rozlanymi nieumyślnie i uznanymi za odpady należy zrównać z odpadami.

41 Wreszcie Komisja podnosi, że za „posiadacza" paliw, które zostały nieumyślnie rozlane, należy uznać osobę, która dysponowała nimi w chwili, w której stały się one odpadami, tzn. prowadzącego stację paliw, który kupił je od Texaco. Substancje te stały się odpadami na skutek wycieku ze zbiorników. Wprawdzie przedsiębiorstwo paliwowe jest producentem paliwa, jednak to detalista nieumyślnie „wyprodukował" w ramach swojej działalności owe odpady.

Odpowiedź Trybunału

42 Artykuł 1 lit. a) dyrektywy 75/442 definiuje odpady jako „wszelkie substancje lub przedmioty należące do kategorii określonych w załączniku I, które ich posiadacz usuwa, zamierza usunąć [...]". Załącznik ten precyzuje i ilustruje tę definicję, podając wykaz substancji i przedmiotów, które mogą być zakwalifikowane jako odpady. Wykaz ten ma jedynie charakter przykładowy, ponieważ zaliczenie do odpadów wynika przede wszystkim z zachowania posiadacza i ze znaczenia pojęcia „usuwać" (zob. podobnie wyroki z dnia 18 grudnia 1997 r. w sprawie C-129/96 Inter-Environnement Wallonie, Rec. str. I-7411, pkt 26 oraz z dnia 18 kwietnia 2002 r. w sprawie C-9/00 Palin Granit i Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, Rec. str. I-3533, pkt 22).

43 Okoliczność, że załącznik I do dyrektywy 75/442 zatytułowany jest „Kategorie odpadów" i wymienia w pkt Q4 „[m]ateriały rozlane, zagubione lub takie, które uległy innemu zdarzeniu losowemu łącznie z wszelkimi materiałami, sprzętem itp. zanieczyszczonymi wskutek zdarzeń losowych", jedynie wskazuje na objęcie takich materiałów zakresem stosowania pojęcia odpadów. Nie pozwala ona sama w sobie na kwalifikację paliw nieumyślnie rozlanych i będących przyczyną zanieczyszczenia ziemi oraz wód podziemnych jako odpadów.

44 W tych warunkach konieczne jest zbadanie, czy nieumyślne rozlanie paliwa stanowi „usunięcie" paliwa przez jego posiadacza.

45 Na wstępie, jak wskazał Trybunał, czasownik „usuwać" należy interpretować w świetle celu dyrektywy 75/442, którym według trzeciego motywu jest ochrona zdrowia ludzi i środowiska przed szkodliwymi skutkami spowodowanymi przez zbieranie, transport, unieszkodliwianie, magazynowanie oraz składowanie odpadów oraz w świetle celu art. 174 ust. 2 WE, który stanowi, że polityka Wspólnoty w dziedzinie środowiska naturalnego stawia sobie za cel wysoki poziom ochrony i opiera się w szczególności na zasadzie ostrożności oraz działania zapobiegawczego. Czasownik „usuwać", który określa zakres stosowania pojęcia odpadu, nie może zatem być interpretowany wąsko (zob. podobnie wyrok z dnia 15 czerwca 2000 r. w sprawie C-418/97 i C-419/97 ARCO Chemie Nederland i in., Rec. str. I-4475, pkt 36–40).

46 Następnie wtedy, gdy sporna substancja lub przedmiot są pozostałością po produkcji, tj. produktem, którego nie zamierzano jako takiego osiągnąć w celu jego późniejszego użycia i którego posiadacz nie może ponownie użyć bez uprzedniego przetworzenia w korzystnych ekonomicznie warunkach, to uznać je należy za ciężar, który posiadacz „usuwa" (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Palin Granit i Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus, pkt 32–37).

47 Tymczasem oczywiste jest, że nieumyślnie rozlane paliwa będące przyczyną zanieczyszczenia ziemi i wód podziemnych nie stanowią produktu, który można ponownie użyć bez jego przetworzenia. Ich sprzedaż jest bowiem bardzo niepewna i nawet jeśli przyjąć, że jest jeszcze możliwa, to zakłada podjęcie uprzednio czynności, które nie są korzystne ekonomicznie dla ich posiadacza. Paliwa te są zatem substancjami, których posiadacz nie zamierzał wyprodukować i które usuwa, jakkolwiek nieumyślnie, przy okazji produkcji lub dystrybucji tych paliw.

48 Wreszcie dyrektywa 75/442 pozbawiona byłaby w części skuteczności, jeśliby paliwa będące przyczyną zanieczyszczenia nie były uważane za odpady jedynie z tego powodu, że zostały rozlane nieumyślnie. Artykuł 4 tej dyrektywy przewiduje, że Państwa Członkowskie podejmują niezbędne środki w celu zapewnienia, że odpady są unieszkodliwiane bez zagrażania zdrowiu ludzkiemu oraz bez stosowania procesów lub metod, które mogłyby szkodzić środowisku naturalnemu w szczególności „bez zagrożenia dla wody, powietrza, gleby oraz roślin i zwierząt", oraz podejmują „środki zakazujące porzucania, wysypywania lub niekontrolowanego unieszkodliwiania odpadów". Na podstawie art. 8 tej samej dyrektywy Państwa Członkowskie podejmują niezbędne środki w celu zapewnienia, aby każdy posiadacz odpadów przekazywał odpady podmiotowi zajmującemu się odzyskiem lub unieszkodliwianiem albo odzyskiwał lub unieszkodliwiał je na własną rękę. Artykuł 15 tej dyrektywy określa podmiot, który ponosi koszty unieszkodliwiania odpadów „[z]godnie z zasadą »zanieczyszczający płaci«".

49 Jeśliby paliwa będące przyczyną zanieczyszczenia nie zostały uznane za odpady z tego powodu, że zostały rozlane nieumyślnie, posiadacz byłby zwolniony z obowiązków, które muszą na niego nałożyć zgodnie z dyrektywą 75/442 Państwa Członkowskie. Byłoby to sprzeczne z zakazem porzucania, wysypywania lub niekontrolowanego unieszkodliwiania odpadów.

50 Z powyższego wynika, że posiadacz paliw, które zostały rozlane nieumyślnie i które zanieczyszczają ziemię i wody podziemne, „usuwa" te substancje, które należy w konsekwencji uznać za odpady w rozumieniu dyrektywy 75/442.

51 Należy dodać, że paliwa nieumyślnie rozlane są ponadto uważane za odpady niebezpieczne na podstawie dyrektywy Rady 91/689/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. w sprawie odpadów niebezpiecznych (Dz.U. L 377, str. 20) oraz decyzji Rady 94/904/WE z dnia 22 grudnia 1994 r. ustanawiającej wykaz odpadów niebezpiecznych zgodnie z art. 1 ust. 4 dyrektywy Rady 91/689/EWG w sprawie odpadów niebezpiecznych (Dz.U. L 356, str. 14).

52 Grunt zanieczyszczony na skutek nieumyślnego rozlania paliw należy uznać za „odpad" w rozumieniu dyrektywy 75/442. W takim przypadku bowiem paliw nie da się oddzielić od zanieczyszczonej nią ziemi i tylko wtedy paliwa te mogą podlegać odzyskowi lub unieszkodliwianiu, gdy ziemia również jest przedmiotem czynności koniecznych do jej dekontaminacji. Jedynie taka wykładnia gwarantuje zachowanie celów, jakimi są ochrona środowiska naturalnego i zakaz porzucania odpadów, o których mowa w tej dyrektywie. Wykładnia ta jest w pełni zgodna z przedmiotem tej dyrektywy, której pkt Q4 załącznika I wymienia wśród substancji lub przedmiotów, które, jak już wspomniano, można uznać za odpady, „wszelk[ie] materiał[y], sprzęt [...] itp. zanieczyszczone wskutek [rozlania, zagubienia lub innego zdarzenia losowego]". Kwalifikacja ziemi zanieczyszczonej paliwami jako odpadu zależy tym samym właśnie od tego, czy osoba, która rozlała nieumyślnie te substancje, jest zobowiązana do ich usunięcia. Nie może ona wynikać z zastosowania krajowych zasad dotyczących warunków użytkowania, ochrony i oczyszczania gruntów, na których doszło do wycieku.

53 Skoro zanieczyszczona ziemia jest uważana za odpad jedynie z uwagi na jej nieumyślne zanieczyszczenie paliwami, to jej kwalifikacja jako odpadu nie zależy od wykonania innych czynności, których obowiązek spoczywa na ich właścicielu lub które postanowiłby on podjąć. Okoliczność, że ta ziemia nie została wykopana, nie ma zatem wpływu na jej kwalifikację jako odpadu.

54 Jeśli chodzi o kwestię, czy w takich okolicznościach, jak w sporze przed sądem krajowym, spółka paliwowa zaopatrująca stację paliw może być uznana za producenta lub posiadacza odpadów w rozumieniu art. 1 lit. b) i c) tej dyrektywy, to przypomnieć trzeba najpierw, że stosowanie do konkretnego przypadku przepisów prawa wspólnotowego, tak jak zinterpretował je Trybunał, należy w ramach podziału zadań ustanowionego w art. 234 WE do sądu krajowego, który rozstrzyga dany spór (zob. wyrok z dnia 8 lutego 1990 r. w sprawie C-320/88 Shipping and Forwarding Enterprise Safe, Rec. str. I-285, pkt 11).

55 Artykuł 1 lit. c) dyrektywy 75/442 stanowi, że posiadacz oznacza „producenta odpadów lub osobę fizyczną lub prawną, do której one należą". Dyrektywa ta podaje zatem szeroką definicję posiadacza, nie precyzując, czy obowiązek odzysku lub unieszkodliwienia odpadów spoczywa w zasadzie na producencie czy też na posiadaczu, tzn. na posiadaczu samoistnym lub posiadaczu zależnym.

56 Na podstawie art. 8 dyrektywy 75/442 obowiązki te, które są konsekwencją zakazu porzucania, wysypywania lub niekontrolowanego unieszkodliwiania odpadów, ustanowionego w art. 4, spoczywają na „każd[ym] posiadacz[u] odpadów".

57 Poza tym art. 15 dyrektywy 75/442 przewiduje, że zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci" koszty unieszkodliwiania odpadów ponosi posiadacz, który przekazał odpady podmiotowi zajmującemu się ich unieszkodliwianiem lub poprzedni posiadacze lub producent produktu, z którego pochodzą odpady. Dyrektywa ta nie wyłącza możliwości, aby w pewnych przypadkach koszty unieszkodliwiania odpadów ponosił poprzedni posiadacz lub kilku poprzednich posiadaczy, tzn. osoba fizyczna lub prawna lub kilka osób fizycznych lub prawnych, które nie są ani producentami, ani posiadaczami odpadów.

58 Z przytoczonych w poprzednich trzech punktach przepisów wynika, że dyrektywa 75/442 odróżnia konkretne wykonanie czynności odzysku i unieszkodliwiania, którego obowiązek nakłada na „posiadacza odpadów" bez względu na to, czy chodzi o producenta czy posiadacza, od ponoszenia kosztów takich czynności, które dyrektywa nakłada zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci" na osoby, od których pochodzą odpady, bez względu na to, czy są posiadaczami, poprzednimi posiadaczami, czy wreszcie producentami produktu, z którego pochodzą odpady.

59 Paliwa nieumyślnie rozlane, pochodzące z wycieku z urządzeń do magazynowania stacji paliw zostały zakupione przez tę stację paliw w celu jej prowadzenia. Są one zatem w posiadaniu prowadzącego stację paliw. Ponadto osobą, która może zostać uznana za zajmującą się ich „produkcją" w rozumieniu art. 1 lit. b) dyrektywy 75/442 jest prowadzący stację paliw, który dla potrzeb swojej działalności magazynował je wtedy, gdy stały się odpadami. W tych warunkach prowadzący stację paliw powinien być uznany za posiadacza odpadów w rozumieniu art. 1 lit. c) dyrektywy 75/442, albowiem jest jednocześnie zarówno ich posiadaczem, jak i producentem.

60 Jednak jeśliby miało się okazać w sporze przed sądem krajowym w świetle okoliczności, które jedynie sąd krajowy może ocenić, że zły stan urządzeń do magazynowania na stacji paliw oraz wyciek paliw jest wynikiem naruszenia zobowiązań umownych przez przedsiębiorstwo paliwowe, które zaopatruje tę stację paliw lub z zachowania mogącego skutkować powstaniem odpowiedzialności tego przedsiębiorstwa, to możliwe byłoby uznanie, że działalność tego przedsiębiorstwa obejmuje „produkcję odpadów" w rozumieniu art. 1 lit. b) dyrektywy 75/442 i dlatego może być ono uważane za posiadacza odpadów.

61 Biorąc pod uwagę powyższe rozważania należy sądowi krajowemu odpowiedzieć w ten sposób, że paliwa rozlane nieumyślnie i będące przyczyną zanieczyszczenia ziemi i wód podziemnych są odpadami w rozumieniu art. 1 lit. a) dyrektywy 75/442. Tak samo jest w przypadku zanieczyszczonej paliwami ziemi, nawet jeżeli nie została ona wykopana. W takich okolicznościach, jakie miały miejsce w sporze przed sądem krajowym, spółka paliwowa zaopatrująca stację paliw może tylko wtedy być uznana za posiadacza tych odpadów w rozumieniu art. 1 lit. c) dyrektywy 75/442, jeżeli wyciek z urządzeń do magazynowania na stacji paliw będący przyczyną powstania odpadów jest wynikiem zachowania tego przedsiębiorstwa.

W przedmiocie kosztów

62 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

Paliwa rozlane nieumyślnie i będące przyczyną zanieczyszczenia ziemi i wód podziemnych są odpadami w rozumieniu art. 1 lit. a) dyrektywy Rady 75/442/EWG z dnia 15 lipca 1975 r. w sprawie odpadów, zmienionej dyrektywą Rady 91/156/EWG z dnia 18 marca 1991 r. Tak samo jest w przypadku zanieczyszczonej paliwami ziemi, nawet jeżeli nie została ona wykopana. W takich okolicznościach, jakie miały miejsce w sporze przed sądem krajowym, spółka paliwowa zaopatrująca stację paliw może tylko wtedy być uznana za posiadacza tych odpadów w rozumieniu art. 1 lit. c) dyrektywy 75/442, gdy wyciek z urządzeń do magazynowania na stacji paliw będący przyczyną powstania odpadów jest wynikiem zachowania tego przedsiębiorstwa.

Podpisy